

GEA, FLORA ET FAUNA

Contribució al coneixement de la flora del Lluçanès, I

David Pérez Prieto* & Neus Nualart**

* C/ Joan Miró, 7. 08630 Abrera, Barcelona

** Institut Botànic de Barcelona (IBB). CSIC-CMCNB. Passeig del Migdia, s/n. 08038 Barcelona

Autor per a la correspondència: David Pérez Prieto. A/e: perezprieto@hotmail.com

Rebut: 08.07.2023; Acceptat: 19.10.2023; Publicat: 30.12.2023

Resum

Aportem dades florístiques de la comarca del Lluçanès (centre de Catalunya), una de les zones menys prospectades des del punt de vista botànic de casa nostra. El nostre treball recull dades de 21 tàxons rars a Catalunya o al territori ausosegàrric, entre els quals destaca *Buglossoides incrassata* i *Ambrosia tenuifolia*.

Paraules clau: flora, corologia, Lluçanès, territori ausosegàrric, Catalunya**Abstract****Contribution to the knowledge of the flora of Lluçanès, I**

We provide floristic data from the Lluçanès region (center of Catalonia), one of the least explored areas of Catalonia from a botanical point of view. Our work collects data of 21 rare taxa in Catalonia or Ausosegarric region, among which stands out *Buglossoides incrassata* and *Ambrosia tenuifolia*.

Key words: Flora, chorology, Lluçanès, Ausosegarric region, Catalonia.**Introducció**

El Lluçanès és una comarca situada entre el pla de Bages, la plana de Vic i el Prepirineu del Berguedà. Està enclavat en un altiplà inclinat en sentit S-SW, d'uns 450 m d'altitud mínima i uns 1050 m de màxima. Des del punt de vista geològic, hi predominen les argiles rogenques de l'Eocè superior i l'Oligocè, que s'alternen amb estrats més o menys potents de gresos de l'Eocè, i que generen sòls fonamentalment bàsics.

Des del punt de vista fisiogràfic, el Lluçanès pertany en gran part al territori ausosegàrric oriental segons Bolòs *et al.* (2005) i gairebé totalment a l'ausosegàrric est segons Sáez & Aymerich (2021). El paisatge vegetal de les parts més baixes del Lluçanès està caracteritzat per la presència de pinedes secundàries de *Pinus halepensis* i de retalls de carrascars calcícoles de *Quercus rotundifolia*. A major altitud, el pi blanc és substituït per la pinassa (*Pinus nigra* subsp. *salzmannii*) i per rouredes seques (de *Quercus pubescens* i de *Q. faginea*, principalment). Aquestes rouredes i les pinedes de pinassa formen la major part del paisatge del Lluçanès. A les parts més altes (i les obagues de les baixes), hi predominen les pinedes calcícoles secundàries de *Pinus sylvestris*.

La comarca administrativa del Lluçanès va ser la darrera que va aprovar el Parlament de Catalunya (Llei 7/2023 de maig de 2023). Actualment està formada per vuit municipis (Fig. 1) que pertanyien a la comarca d'Osona. Cinc municipis

més (Santa Maria de Merlès, Sant Feliu Sasserra, Sant Bartomeu del Grau, Sant Boi de Lluçanès i Sant Agustí de Lluçanès) que també formen part de l'altiplà lluçanenc, no pertanyen a la nova comarca administrativa perquè les seves corporacions locals van refusar adherir-s'hi, tot i que podrien adscriure-s'hi en un futur.

L'altiplà lluçanenc o comarca natural del Lluçanès és una de les zones de Catalunya menys estudiades des del punt de vista florístic. A Font (2023), els quadrats UTM que inclouen més territori d'aquesta àrea, que són el DG24 i el DG25, només tenen citacions de 296 i 335 tàxons respectivament. Amb l'objectiu de conèixer millor la seva flora, els darrers anys hi hem dut a terme un estudi florístic. En el present treball expliquem les troballes que considerem més interessants des del punt de vista corològic.

Materials i mètodes

L'àrea d'estudi és la comarca natural del Lluçanès, la qual inclou la comarca administrativa i els municipis citats que n'han quedat fora (Fig. 1). Durant el treball de camp es van recollir més de 300 plecs, que s'han dipositat com a testimoni a l'herbari BC de l'Institut Botànic de Barcelona. A continuació presentem una relació dels tàxons florísticament més interessants. Les coordenades de les localitats estan expressades en el sistema de referència ETRS89. Per a la no-

Figura 1. Mapa en què estan representats amb gris sòlid els vuit municipis que formen la comarca administrativa del Lluçanès. Els municipis que estan representats amb ratllat gris, tot i que geogràficament són lluçanesos, no formen part de la comarca esmentada perquè no s'hi han adherit.

menclatura dels tàxons fins al nivell subespecífic hem seguit Sáez & Aymerich (2021).

Resultats i discussió

Ambrosia tenuifolia Spreng.

Oristà, obaga d'un turó enfront de la Creu del Santa, 595 m, 31T 422258 4647837, esclotxes del marge de carretera, 23-IX-2022 *D. Pérez Prieto 129-8* (BC-987850).

Espècie nadiua d'Amèrica del Sud que s'ha escampat per gran part d'Europa, Amèrica del Nord, Anatòlia i Oceania (Coutinho & Paiva, 2019). A Catalunya és una planta rara, citada per primer cop als anys 50 per Montserrat (1954), i estesa sobretot pel litoral de les comarques barcelonines i gironines (Font, 2023). No apareix indicada al territori ausosegàrric en l'actualització florística de Sáez & Aymerich (2021). La nostra citació és la més interior a Catalunya, juntament amb la de Juneda a la comarca de les Garrigues (Masalles *et al.*, 1996).

Anthriscus caucalis M.Bieb.

Santa Maria de Merlès, nucli urbà, prop del cementiri, 530 m, 31T 415332 4650402, ruderal, 23-IV-2021, *D. Pérez Prieto 52-3* (BC-987601); Oristà, entre les Guilleres i la Creu

del Santa, 595 m, 31T 422032 4647751, marge de camí, 7-V-2021, *D. Pérez Prieto 56-4* (BC-987624).

Planta lateurosiberiana pròpia d'herbassars ruderals de tendència mesòfila. A Catalunya es distribueix de forma escadussera per les contrades muntanyenques properes al litoral, arribant a zones més continentals i poc plujoses dels Prepirineus centrals (Font, 2023). Encara que Bolòs *et al.* (2005) indiquen que la seva distribució és general a Catalunya, no està indicada al sector ausosegàrric est per Sáez & Aymerich (2021), tot i que Mercadé (2016) la va citar del Moianès, on l'autor la va trobar en una sola localitat.

Arenaria conimbricensis Brot. subsp. *conimbricensis*

Sant Martí d'Albars, Can Solanic, 625 m, 31T 422357 4651665, pradell d'annuals en aflorament calcari, 14-V-2021, *D. Pérez Prieto 58-6* (BC-987633); Prats de Lluçanès, camps del Dues, part oriental, 710 m, 31T 420576 4650793, pradell d'annuals calcícola (*Thero-Brachypodium*), 29-IV-2022, *D. Pérez Prieto 107-11* (BC-987746).

Teròfit calcícola distribuït a Catalunya sobretot per l'interior del territori catalanídic i per l'ausosegàrric. Les poblacions trobades al Lluçanès constitueixen el límit nord de la distribució del tàxon, juntament amb les osonenques citades per Villegas (2002), ja que segons Sáez & Aymerich (2021)

les citacions dels Prepirineus segurament corresponen a confusions amb *Arenaria fontqueri* Cardona & J.M.Monts.

***Astragalus sesameus* L.**

Prats de Lluçanès, entre el poble i el bosquet de Sorribes, 705 m, 31T 419512 4650182, carrascar esclarissat sobre aflorament calcari, 7-V-2021, D. Pérez Prieto 57-2 (BC-987627).

Planta àmpliament distribuïda a les contrades catalanes de clima més o menys mediterrani, que es fa més escadussera quan hom s'apropa als Pirineus. A les comarques lleidatanes arriba fins als Prepirineus, cosa que no passa a les barcelonines ni a les gironines (Font, 2023). De fet, la nostra és la citació més interior de les comarques barcelonines.

***Bromus racemosus* L.**

Sant Agustí de Lluçanès, l'Alou, zona sud-oest del nucli urbà, 840 m, 31T 428110 4660420, herbassar ruderal, 3-VII-2022, D. Pérez Prieto 126-2 (BC-987823).

Espècie que a Catalunya és molt rara però esquitxa de forma esparsa gairebé tot el territori. On és una mica més freqüent és al territori catalanídic central (Font, 2023). La nostra població és relativament propera a les d'Osona de Villegas (2002) i Pérez Haase *et al.* (2013). Hem de remarcar que *Bromus racemosus* és fàcil de confondre amb *B. secalinus* L. i *B. commutatus* Schrad. (Acedo & Llamas, 2021), per la qual cosa és possible que la freqüència del tàxon que ens ocupa sigui més gran que la que indiquen les citacions.

***Buglossoides incrassata* (Guss.) I.M.Johnst. s.l.**

Oristà, al N de Bujons, 635 m, 31T 424115 4639977, marge de camí, 2-IV-2021, D. Pérez Prieto 38-3 (BC-987549).

Aquesta és una de les troballes més interessants del nostre treball. *Buglossoides incrassata* és un tàxon de distribució mediterrània citat a diferents contrades de la meitat oriental de la península Ibèrica. La seva distribució és molt poc coneguda a Catalunya, on només ha estat citat en algunes localitats dels Ports, la Noguera, la Baixa Cerdanya i el Pallars Jussà (Font, 2023). La present és la primera citació a les comarques barcelonines. Tal com suggereixen Sáez & Aymerich (2021), pensem que deu ser una planta més estesa, tot i que ha estat poc citada. Bolòs & Vigo (1996) indiquen que el color de les seves flors (*sub Lithospermum arvense* L. subsp. *gasparrinii* (Heldr. ex Guss.) M.Laínz) és blavenc; en canvi, segons les flors més modernes (Valdés, 2011; Pastor, 2012) la seva coloració és variable i inclou el color blanc, que és el del nostre exemplar. Aquest color es considerava tradicionalment característic de *Buglossoides arvensis* (L.) I.M.Johnst.. Això ens fa sospitar que hi pot haver hagut confusions entre aquest tàxon i *B. incrassata*. Hem preferit citar aquesta planta en el nivell d'espècie a causa de la seva gran complexitat infraespecífica. Per a Pastor (2012), a la península Ibèrica creix únicament la subsp. *incrassata*, però les noves dades aportades per Sáez *et al.* (2022) demostren que també existeix la subsp. *splügerberi* (Guss.) E.Zippel & Selvi. Els últims estudis sobre el gènere (Selvi & Cecchi, 2009; Cecchi *et al.*, 2014) apunten que els caràcters més fiables per a separar les subespècies són la morfologia dels carpels i la dels pedicels

fructífers. Aquests caràcters no sempre poden ser observats de forma adequada (com és el nostre cas).

***Carex otrubae* Podp.**

Perafita, collet del Fang, 810 m, 31T 427913 4653133, prat inundat estacionalment, 21-V-2021, D. Pérez Prieto 66-1 (BC-987664, *sub Carex cuprina* (I.Sándor ex Heuff.) Nendtv. ex A.Kern.).

Ciperàcia pròpia d'ambients humits que està bastant estesa a les contrades catalanes mediterrànies i s'enrareix a mesura que augmenta l'altitud. Al territori ausosegàrric est, està citada a Osona, al Moianès (Font, 2023) i a la zona sud del Lluçanès (Mercadé, 2016). La nostra població fa de nexa entre aquestes poblacions i les pirinenques.

***Cerastium semidecandrum* L.**

Prats de Lluçanès, camps del Dues, part oriental, 710 m, 31T 420576 4650793, pradell d'annuals calcícola (*Thero-Brachypodium*), 29-IV-2022, D. Pérez Prieto 107-2 (BC-987737).

Teròfit que a Catalunya és bastant rar i està estès sobretot pels substrats silicis de les contrades mediterrànies. Sobre els substrats calcaris, que són els majoritaris del territori ausosegàrric, és molt més rar i escadusser. Dins d'aquest territori, ha estat citada a Osona i al Moianès (Font, 2023), però no al Lluçanès.

***Cerastium tomentosum* L.**

Alpens, serrat de les Monges, a l'E del poble, 870 m, 31T 426311 4663275, població amb nombrosos individus cobrint una superfície d'uns 3 m² en una pastura mesòfila (*Mesobromion*), 28-V-2021, D. Pérez Prieto 71-2 (BC-987692).

Planta originària de la península Itàlica, emprada com a ornamental i introduïda a gran part de la regió Paleàrtica (POWO, 2023). A Catalunya és una planta molt rara i molt esparsa (Font, 2023), però se'n coneixen algunes poblacions força estables que es troben al voltant de la serra del Cadí (Aymerich, 2014). Considerem possible que sigui una planta en expansió tenint en compte les recents citacions recollides a Font (2023).

***Echinochloa colona* (L.) Link**

Oristà, riera Gavarresa, prop de la resclosa del molí de la Quintana, 450 m, 31T 421921 4642947, codolar fluvial, 23-IX-2022, D. Pérez Prieto 127-8 (BC-987832).

Planta nadiua de les regions tropicals d'Àsia i Àfrica i estesa per gran part de Catalunya (Gómez Bellver, 2023), sobretot per les contrades marítimes. Sáez & Aymerich (2021) no la citen al territori ausosegàrric, i a Font (2023) només hi ha una citació antiga de la zona més nord-oriental d'aquest territori recollida per Casasayas (1989). No obstant, Gómez Bellver (2023) recull una citació del Lluçanès (Lluçà, DG25, 17/09/1997, Royo, MMA 12840) i una altra d'Osona (riu Ter entre el Gurri i la cua de l'embassament de Sau, 443026 4646958, 4-VIII-2010, EXOCAT, 2023). La nostra citació ajuda a conèixer una mica més l'expansió d'aquesta espècie cap a l'interior del territori ausosegàrric est.

Eragrostis cilianensis (All.) Vignolo ex Janch.

Santa Maria de Merlès, riera de Merlès a l'alçada del camp de Cal Sicull, 495 m, 31T 414030 4649099, marge de conreu, 30-IX-2022, *D. Pérez Prieto 131-7* (BC-987861).

Planta mediterrània que s'estén per les contrades càlides de Catalunya i és rara a les interiors (Font, 2023). Al territori ausossegàrric est, ha estat citada a Osona (Pérez Haase *et al.*, 2013) i al Moianès (Mercadé, 2016), però mai al Lluçanès, on deu ser una planta més aviat rara.

Euphrasia stricta J.P. Wolff ex J.F. Lehm.

Lluçà, Costa Alta, al W de Camp-de-Soler, 680 m, 31T 419511 4654887, vorada de roureda de *Quercus pubescens*, 14-X-2022, *D. Pérez Prieto 138-1* (BC-987887).

Aquesta espècie té una distribució encara no prou coneguda i és difícil de diferenciar d'*E. pectinata* J.P. Wolff ex J.F. Lehm perquè els caràcters que s'usen per distingir-les sovint no són gaire consistents. Tot i la relativa baixa altitud de la localitat on es troba la nostra població (que seria més favorable per a *E. pectinata*), els caràcters dels nostres exemplars (planta ramificada amb càpsules curtes, de menys de 5 mm) són més propis d'*E. stricta*. Mercadé (2016) apunta el mateix fet pel que fa a algunes plantes del Moianès, encara que finalment les identifica com a *E. pectinata* amb certs dubtes. Precisament, el caràcters de ramificació i longitud de la càpsula són els que apareixen recollits en les flors més modernes (Tison & Foucault, 2014) per separar els dos tàxons.

Galium estebanii Sennen

Lluçà, Costa Alta, a l'est de Generes, 730 m, 31T 419821 4654025, brolla calcícola en un solell, 11-VI-2021, *D. Pérez Prieto 73-6* (BC-987703).

El nostre exemplar correspon a la var. *leiocladus* (Pau) Ortega Oliv. & Devesa, que és relativament comuna als Pirineus, al Montseny, a la Serralada Transversal i als Ports de Beseit (Font, 2023, *sub G. pumilum* Murray subsp. *pinetorum* (Ehrend.) Vigo), però no havia estat citada al territori ausossegàrric (Sáez & Aymerich, 2021). Considerem que algunes de les citacions de *G. pumilum* s.l. recollides per Font (2023) podrien correspondre a aquesta varietat, perquè *Galium pumilum* Murray s.str. és un tàxon centreeuropeu, que s'estén des de França i els Carpats fins Suècia i les repúbliques Bàltiques (Knotek, 2012) i no arriba a la península Ibèrica.

Globularia vulgaris L.

Lluçà, capçalera del solell de Manyagues, 770 m, 31T 418677 4654909, brolla calcícola (*Rosmarinetalia*), 5-IV-2021, *D. Pérez Prieto & N. Nualart 46-4* (BC-987575); Sant Bartomeu del Grau, serra de Sant Salvador prop del serrat de les Alzines, 800 m, 31T 428428 4644450, brolla calcícola en pineda de *Pinus nigra* subsp. *salzmannii* esclarissada, 7-V-2021, *D. Pérez Prieto* (BC-987602); Alps, prop del pont de Sant Pere, 880 m, 31T 424247 4664685, roureda de *Quercus pubescens* amb *Pinus nigra*, 28-V-2021, *D. Pérez Prieto* (BC-987681).

L'àrea principal de distribució a Catalunya d'aquest tàxon (considerat en sentit estricte) presenta el seu límit al Lluçanès,

apareixent més al nord-est en un nucli aïllat al territori ruscinic (Sáez & Aymerich, 2021). Encara que havia estat citat a la comarca per Mercadé (2016), les poblacions aportades per nosaltres estenen el límit de distribució català de l'espècie cap al nord-est.

Knautia arvensis (L.) Coult.

Sant Martí d'Albars-Olost, Casa Nova del Puig, 655 m, 31T 424492 4652180, fenassar (*Brachypodietalia phoenicoidis*), 27-V-2022, *D. Pérez Prieto 120-7* (BC-987793); Perafita, camps de Cal Terri, 830 m, 31T 427410 4655634, joncada (*Aphyllanthion*), 3-VI-2022, *D. Pérez Prieto 124-4* (BC-987816).

Aquest tàxon és bastant rar a Catalunya, on es distribueix bàsicament en dues zones: una als Prepirineus, Pirineus orientals i territori olositànic, i l'altra més a prop de la costa (territoris catalanídics nord i central). A Sáez & Aymerich (2021) no apareix citat al territori ausossegàrric. Al Lluçanès, l'espècie del gènere *Knautia* més corrent és *K. nevadensis* (M. Winkl. ex Szabó) Szabó, però hi hem trobat exemplars d'aquest gènere amb bràctees involucrals majors d'1 cm i tiges amb nombroses fulles grosses pinnatipartides (majors de 7 cm) que encaixen perfectament amb *K. arvensis*. Les localitats que aportem permeten connectar les poblacions dels Prepirineus d'aquest tàxon amb les que té al territori olositànic i als Pirineus orientals.

Myosoton aquaticum (L.) Moench

Oristà, riera Gavarresa, prop de la resclosa del molí de la Quintana, 450 m, 31T 421921 4642947, codolar fluvial, 23-IX-2022, *D. Pérez Prieto 127-9* (BC-987833).

Planta higròfila bastant rara que es distribueix pel terç nord-oriental de Catalunya, i és raríssima a l'oest del riu Ter. Al territori ausossegàrric est, només es coneix de les riberes del Ter (Rifà, 2011) i mai havia estat citada al Lluçanès.

Ornithogalum bourgaeum Jord. & Fourr.

Prats de Lluçanès, camps del Dues, part oriental, 710 m, 31T 420576 4650793, brolla calcícola amb *Genista scorpius*, 29-IV-2022, *D. Pérez Prieto 107-1* (BC-987736); Prats de Lluçanès, serrat de l'Abella, 695 m, 31T 419964 4650642, herbassar subnitrofil, 29-IV-2022, *D. Pérez Prieto 108-1* (BC-987747).

És una planta de la qual a Catalunya es coneixen dos nuclis de distribució, un situat als Pirineus i als Prepirineus i un altre al terç nord-oriental (Font, 2023). Dins el territori ausossegàrric est havia estat citada al sector osonenc (Pérez Haase *et al.*, 2013) i al moianenc (Mercadé, 2016), però mai al lluçanenc. La nostra població permet connectar els dos nuclis esmentats anteriorment.

Panicum miliaceum L. subsp. *miliaceum*

Prats de Lluçanès, al costat del poliesportiu municipal, 725 m, 31T 419815 4651762, vegetació ruderal, 30-IX-2022, *D. Pérez Prieto 134-1* (BC-987875).

L'àrea nadiua d'aquest cereal és incerta, perquè s'ha cultivat des de l'antiguitat per tot el món i s'ha naturalitzat arreu (Crespo, 2021). A Catalunya és una planta més aviat ocasional, i apareix com a subespontània en herbassars una mica hu-

mits de gran part del país, més freqüentment al sector litoral i al terç nord-oriental (Font, 2023). Al territori ausosegàrric est és escadussera, i només ha estat citada en dues localitats del Moianès (Mercadé, 2016) i a Osona (Casasayas, 1989).

Tragus racemosus (L.) All.

Oristà, obaga d'un turó enfront de la Creu del Santa, 595 m, 31T 422258 4647837, pradell d'annuals calcícola (*Thero-Brachypodium*), 23-IX-2022, D. Pérez Prieto 129-1 (BC-987843).

Teròfit estès per gran part de Catalunya, on és bastant rar, sobretot a les contrades més interiors. Al territori ausosegàrric est es coneix del Moianès (Mercadé, 2016) i d'Osona, on és bastant més corrent (Pérez Haase *et al.*, 2013), però no coneixem cap citació concreta del Lluçanès ni tampoc de la conca alta del riu Llobregat (n'hi ha una de genèrica de Bolòs (1998) al DG04).

Valerianella eriocarpa Desv.

Prats de Lluçanès, serrat de l'Abella, 695 m, 31T 419964 4650642, pradell d'annuals calcícola (*Thero-Brachypodium*), 29-IV-2022, D. Pérez Prieto 108-3 (BC-987749).

Com en el cas anterior, es tracta d'un rar teròfit estès pel litoral català i més escàs a l'interior (Font, 2023). L'espècie és relativament freqüent al Moianès (Mercadé, 2016), i només havia estat citada a la part sud del Lluçanès (Mercadé, 2016). Els exemplars recollectats corresponen a la var. *muricata* (Steven ex M.Bieb.) Krok, la qual té una distribució poc coneguda, per bé que sembla ser més corrent que la típica a les contrades interiors (Bolòs & Vigo, 1995).

Vicia benghalensis L.

Sant Feliu Sasserra, nucli urbà, al costat de la Granja Felisa, 590 m, 31T 419269 4643977, herbassar ruderal, 6-V-2022, D. Pérez Prieto 114-1 (BC-987773).

L'espècie està bastant estesa pel litoral català, però penetra poc cap a l'interior. De fet, Sáez & Aymerich (2021) no la citen al territori ausosegàrric, de forma que la nostra citació és una de les més interiors de Catalunya. Els individus collits corresponen a la var. *perennis* (DC.) Pau que, segons Romero Zarco (1999), s'estén més per les contrades interiors que no pas la típica, la qual està més restringida a la zona propera a la costa.

Agraïments

Agraïm a Carlos Gómez Bellver la cessió de les dades inèdites de la seva recent tesi doctoral i a Pere Luque les dades sobre un plec dipositat a l'herbari del Museu de les Terres de l'Ebre. També agraïm als revisors i a l'editor d'aquest article les interessants millores que han introduït al text.

Bibliografia

Acedo, C. & Llamas, F. 2021. *Bromus* L. P. 995-1046. In: Romero Zarco, C., Rico, E., Crespo, M. B., Devesa, J. A., Buirra, A. &

- Aedo, C. (eds.). *Flora iberica XIX(II) Gramineae (partim)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 1496 p.
- Aymerich, P. 2014. Notes florístiques de les conques altes dels rius Segre i Llobregat (II). *Orsis*, 28: 7-47.
- Bolòs, O. 1998. Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans. Primera compilació general. Part II: *Lagurus-Zygophyllum*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 1102 p.
- Bolòs, O., Vigo, J., Masalles, R. M. & Ninot, J. 2005. *Flora manual dels Països Catalans [3a edició]*. Editorial Pòrtic. Barcelona. 1248 p.
- Bolòs, O. & Vigo, J. 1996. *Flora dels Països Catalans, vol. III*. Editorial Barcino. Barcelona. 1230 p.
- Casasayas, T. 1989. *La flora al·lòctona de Catalunya*. Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona. 880 p.
- Cecchi, L., Coppi, A., Hilger, H. H. & Selvi, F. 2014. Non-monophyly of *Buglossoides* (Boraginaceae: Lithospermeae): Phylogenetic and morphological evidence for the expansion of *Glandora* and reappraisal of *Aegonychon*. *Taxon*, 63(5): 1065-1078.
- Coutinho, A. P. & Paiva, J. 2019. *Ambrosia* L. P. 2150-2156. In: Benedí, C., Buirra, A., Rico, E., Crespo, M. B., Quintanar, A. & Aedo, C. (eds.). *Flora iberica XVI (III), Compositae (partim)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 902 p.
- Crespo, M. B. 2019. *Bidens* L. P. 2114-2132. In: Benedí, C., Buirra, A., Rico, E., Crespo, M. B., Quintanar, A. & Aedo, C. (eds.). *Flora iberica XVI (III), Compositae (partim)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 902 p.
- Crespo, M. B. 2021. *Panicum* L. P. 1177-1188. In: Romero Zarco, C., Rico, E., Crespo, M. B., Devesa, J. A., Buirra, A. & Aedo, C. (eds.). *Flora iberica XIX (II), Gramineae (partim)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 757 p.
- EXOCAT. 2023. Sistema d'Informació de les Espècies Exòtiques de Catalunya. CREA. Disponible en: http://exocatdb.crea.cat/base_dades/ [Data de consulta: 24 d'abril de 2023].
- Font, X. 2023. Mòdul de Flora i Vegetació. Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya. Generalitat de Catalunya i Universitat de Barcelona. Disponible en: <http://biodiver.bio.ub.es/biocat/homepage.html> [Data de consulta: 24 d'abril de 2023].
- Gómez Bellver, C. 2023. *Flora al·lòctona vascular ocasional, naturalitzada i invasora al territori comprès per Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. 1257 p.
- Knotek, A. 2012. *Evoluční historie polyploidního okruhu Galium pumilum ve Střední Evropě*. Tesi doctoral. Univerzita Karlova. 101 p.
- Mercadé, A. 2016. *Estudis de flora i vegetació del Moianès i àrees properes*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona. 619 p.
- Masalles, R. M., Sans, F. X., Pino, J. & Chamorro, L. 1996. Aportacions al coneixement de la flora sinantròpica catalana. *Folia Botanica Miscellanea*, 10: 77-84.
- Montserrat, P. 1954. *La Ambrosia tenuifolia* Sprengel en España. *Collectanea Botanica (Barcelona)*, 4: 311-313.
- Pastor, J. 2012. *Buglossoides* Moench P. 375-381. In: Talavera, S., Andrés, C., Arista, M., Fernández, M. P., Gallego, M. J., Ortiz, P. L., Romero, C., Salgueiro, F. J., Silvestre, S. & Quintanar, A. (eds.) *Flora iberica XI, Gentianaceae - Boraginaceae*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 672 p.
- Pérez-Haase, A., Mercadé, A., Batriu, E. & Blanco, J. M. 2013. *Aportació al coneixement florístic de l'Espai Natural de les Guilleries-Savassona*. Informes del Grup de Recerca Geobotànica i Cartografia de la Vegetació (GEOVEG). 238 p. Disponible en: https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/110309/1/Aportacio_Coneixement_Floristic_ENGS2013.pdf

- POWO. 2023. Plants of the World Online. Royal Botanic Gardens, Kew. Disponible en: <http://www.plantsoftheworldonline.org> [Data de consulta: 24 d'abril de 2023]
- Sáez, L. & Aymerich, P. 2021. *An annotated Checklist of the Vascular Plants of Catalonia (northeastern Iberian Peninsula)*. Kit-book Serveis Editorials, S.C.P. Barcelona. 717 p.
- Sáez, L., Serapio, J., Medina, L., Lloret, F., Guasp, E., Vicens, M., Costa, S., Valls, P., Moreno Morall, G., Domínguez, L. A., Bibiloni, G., Rita, J. & Romero Zarco, C. M. 2022. Nuevos datos florísticos, correcciones y otras notas fitogeográficas de las Islas Baleares. *Acta Bot. Malacitana*, 47: 35-48.
- Selvi, F. & Cecchi, L. 2009. Typification of names of Euro-Mediterranean taxa of Boraginaceae described by Italian botanists. *Taxon*, 58: 621-626.
- Rifà, P. 2011. *Avaluació de la flora i vegetació del bosc de ribera dins l'àmbit del projecte 'Riberes del Ter'*. Projecte final de carrera. Universitat de Lleida. Disponible en: <https://repositori.udl.cat/items/bef3549d-d2ab-45a0-80ec-ee038a583a>
- Romero Zarco, C. 1999. *Vicia* L. P. 360-417. In: Talavera, S., Aedo, C., Castroviejo, S., Romero Zarco, C., Sáez, L., Salgueiro, F. J. & Velayos, M. (eds.) *Flora iberica VII (I) Leguminosae (partim)*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Madrid. 578 p.
- Tison, J. M. & Foucault, B. 2014. *Flora gallica: flore de France*. Biotope. Paris. 1196 p.
- Valdés, B. 2011. Boraginaceae. P. 1187-1210. In: Blanca, G., Cabezudo, B., Cueto, M., Salazar, C. & Morales Torres, C. (eds.). *Flora Vascular de Andalucía Oriental. 2ª Edición corregida y aumentada*. Universidad de Granada. 1751 pp.
- Villegas, N. 2002. *Plantas vasculares del Quadrat UTM 31T DG46. Vidrà*. ORCA: Catàlegs Florístics Locals, 14. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 83 p.